

Pescadors propietaris agrícoles a Lloret (1477-1556)

Antoni Ginot Julià
Historiador doctorand (UdG)

Ser pescador a l'edat mitjana implicava, molts cops, buscar altres activitats addicionals per tal de mantenir l'economia familiar i no dependre únicament dels capricis de la mar. En el cas de Lloret la documentació medieval i moderna ens ha deixat algunes mostres de com una d'aquestes activitats complementàries era l'agricultura o, simplement, la possessió de terres.

Com a conseqüència de la poca quantitat de la documentació notarial lloretenca conservada del segle XV (un manual notarial i un llibre d'inventaris),¹ la imatge que ens en podem formar és una mica pobra. Una part considerable de les terres documentades a Lloret es troben a Vallarnau, zona freqüentada també per petits propietaris blanencs. D'altra banda, tenim només referències d'un hort i algunes terres i boscos esparsos pel terme, sense que una gran concentració d'aquests ens puguin aportar gaires dades. El que sí que podem veure, tanmateix, és que la majoria d'aquestes terres es trobaven en un indret anomenat Les Coromines, que ja apareix als capbreus del segle XIV.²

Ara bé, d'entre totes les propietats de terra que hom pot documentar en mans de pescadors lloretencs, sens dubte la propietat de masos és la que en destaca més. En concret, el cas del pescador Gabriel Baell, que veurem tot seguit, suposa un cert contrapès –com a cas interessant– enfront de la manca d'informació en els aspectes esmentats abans.

La vinculació més recurrent d'un pescador amb un mas és la de l'origen familiar. Sovint, els fills fadrísters dels masos propers a la mar anaven a les viles i assolien l'ofici de pescador. Elvis Mallorquí ja constata, pel cas de Lloret, que al segle XIV uns quants habitants del port porten cognoms provinents dels masos de la zona. Mots cops, aquests seguien mantenint els seus lligams amb el senyor del seu mas d'origen, encara que ja portessin dues generacions vivint fora del mas.³

Ara bé, també trobem pescadors, com Gabriel Baell, que saberen –i pogueren– apreciar la propietat del mas com a

mitjà d'obtenció de benefici econòmic. Ens ho demostren una sèrie de compravendes dels masos Llagostera, Gamell (o Gramell), Salvador i Malida, dels quals tot seguit en presentem una breu història.

El mas (o borda) Llagostera apareix esmentat el 1317 al capbreu de la Pabordia de Novembre. Tot i així, no és capbreuat fins el 1373 per Pere Llagostera, ja que probablement era del domini directe dels Lloret, castllans, que vengueren la castllania als pabordes un any abans.⁴ La següent referència és del 1395, quan Guillem Llagostera i la seva esposa Gentil fan heretament al seu fill Antoni de la seva borda Llagostera, a la qual segueix un buit documental de 80 anys.⁵ Per les afrontacions d'aquest i altres masos, podem deduir que es deuria trobar per la zona del Pla de Lloret, proper als masos Pla i Saragossa –encara dempeus avui dia.

El mas Llagostera és esmentat altra vegada el 1474 en una compravenda d'un camp. Aquest cop, però, és en mans de Jaume Tapiola, mariner de Lloret, i el mas ha passat a ser anomenat "*mansi Tapiolla alias Legostera*".⁶ L'any següent, tanmateix, Jaume Tapiola dona tot el mas a Antònia, esposa de Berenguer Camps, difunt mestre de cases, que ja havia aparegut en el document de 1474 com a àvia del dit Jaume.⁷ Antònia, tan bon punt rep el mas, l'arrenda a un mariner, Antoni Pujol, per a que l'exploti durant 4 anys a canvi de la meitat de l'oli produït i de que Antoni satisfaci les càrregues del mas durant aquests anys –aquest tipus de contractes són els precursors directes dels contractes de masoveria, pels quals un masover té cura d'un mas el propietari del qual no vol, o no pot, ocupar-se'n.⁸

Amb tot, dos anys i nou mesos després, el mas canvia de mans. No sabem si el contracte d'arrendament es va donar per finalitzat o es va clausurar abans del termini. Ara bé, qui compra aquest mas a Antònia per 45 lliures de Barcelona és Gabriel Baell, pescador de Lloret.⁹

Els masos Gamell, Salvador i Malida ja apareixen vinculats entre ells en documentació del segle XIV, i els tornarem a documentar a finals del segle XV en mans de Gabriel Baell.

El mas o borda Gamell (o Gramell) és capbreuat al paborde de Lloret el 1320 per Ramon Gramell juntament amb la quintana, un camp i una feixa de terra.¹⁰ Aquest mas es situava a l'espai proper a l'antiga església parroquial de Sant Romà –actual ermita de les Alegries. El 1373 és capbreuat per Pere Gramell. En aquest capbreu es pot veure com entre les propietats hi ha també el mas Salvador, del que es diu

1 Arxiu Històric de Girona (AHG). Fons: Notarials. Lloret 2 (1429-1434); Lloret 3 (1474-1478).

2 Arxiu Capitular de Girona (ACG). Fons: Pergamins del segle XIV. Capbreu de la Pabordia de Novembre (1373-1375); ACG, Pergamins del segle XIV, Capbreu de la Pabordia de Novembre (1379). Segons el DCVB una coromina és un "camp de secà". Tot i així aquí, com hem dit, trobem referències a horts; «Coromina», DCVB [en línia], Institut d'Estudis Catalans (disponible a: <www.devb.iecat.net>).

3 MALLORQUÍ, Elvis. *El port de Lloret i els seus habitants (segles XIII i XIV), dins Quaderns de la Selva*. Centre d'Estudis Selvatans. Santa Coloma de Farners. Núm. 15. 2003. P. 58.

4 ACG. Fons: Pergamins del segle XIV. Capbreu de la Pabordia de Novembre (1373-1375) (12 maig 1373).

5 AHG. Fons: Notarials. Lloret 1. F. 32r-33v (26 agost 1395).

6 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 12v (4 novembre 1474).

7 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 16r (7 març 1475). En aquest cas el mas s'anomena mansi Lagostera, tot i que es pot veure com el notari havia escrit Tapioles, paraula que apareix ratllada.

8 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 16v (7 març 1475).

9 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 73v (8 desembre 1477).

10 ACG. Fons: Pabordia de Novembre. Capbreu de 1317-1320. F. 9v (21 abril 1320). Transcripció i edició a: MALLORQUÍ, Elvis. *Pagesos i homes de mar de Lloret. Estudi i edició del capbreu de la Pabordia de Novembre de 1317-1320*. Ajuntament de Lloret de Mar. Col·lecció Es Frares. Lloret de Mar. 2014. P. 180.

Localització aproximada dels masos i bordes de Gabriel Baell. 1: Gamell. 2: Llagostera. 3: Malida. 4: Salvador.
 Procedència: Antoni Ginot.

que en aquell moment només en queda la quintana on hi era construït el mas, indivisa entre la pabordia i el monestir de Sant Salvador de Breda.¹¹ Aquest mas Salvador, situat a Fenals, és capbrevat el 1320 per Jaume Salvador. El té per a la pabordia i el castlà, juntament amb la quintana i diverses feixes i camps, així com un clos i vinyes que té per al paborde i el monestir de Sant Salvador.¹² No sabem en quin moment, però entre 1320 i 1373 aquest va passar a engrèixar el patrimoni dels Gramell –potser va quedar rònc ec després de la Pesta Negra.

Pel que fa al mas Malida –que al 1477 es diu que està unit al mas Salvador, per la qual cosa suposem que era a Fenals– en tenim poques referències. Al capbreu de 1317-1320 només hi ha una referència a un lloc anomenat *Casa d'en Malida*, precisament a la zona de Fenals.¹³ De la mateixa manera, en les declaracions de Bernat Ioga, és esmentat un tal Bernat Riffret, àlies Malida, de mar –una de les rieres de Lloret es diu d'en Rifret, però es troba a la zona de les Alegries.¹⁴ Així mateix, el 1373, en Gramell declara una

feixa de terra al lloc anomenat Malida.¹⁵ Aquestes són les úniques referències anteriors al XV que tenim.

No tenim informació de com es va produir, però aquests tres masos es documenten el 1477 en mans del pescador Gabriel Baell. Aquest els ven tots tres el 4 de desembre de 1477. Primer ven el mas Gamell a Gaspar Pla, àlies Coll de Vilarrasa, per 40 lliures de Barcelona.¹⁶ El mateix dia ven a Salvador Carreres, àlies Cassà, pagès de Lloret, els masos units Salvador i Malida, pel mateix preu que el mas Gamell.¹⁷ Quatre dies després, compra el mas Llagostera, restant-li, doncs, 35 lliures. Tal cosa em porta a pensar que la venda dels tres masos devia servir per sufragar la compra del mas Llagostera, una propietat que potser era més beneficiosa –qui sap si era un mas més productiu, més ric o més proper a la vila?. Molt possiblement, aquesta compravenda de masos enquadra aquest pescador en una dinàmica de percepció de la terra com a mitjà d'inversió de capital, cosa comuna, per exemple, entre la burgesia urbana.

11 ACG. Fons: Pergamins del segle XIV. Capbreu de la Pabordia de Novembre (1373-1375) (19 maig 1373).

12 ACG. Fons: Pabordia de Novembre. Capbreu de 1317-1320. F. 25v-26v (21 abril 1320). Transcripció i edició a: MALLORQUÍ, Elvis. *Pagesos...* P. 203 - 204.

13 ACG. Fons: Pabordia de Novembre. Capbreu de 1317-1320. F. 24v (21 abril 1320). Transcripció i edició a: MALLORQUÍ, Elvis. *Pagesos...* P. 200.

14 ACG. Fons: Pabordia de Novembre. Capbreu de 1317-1320. F. 18v (21 abril 1320). Transcripció i edició a: MALLORQUÍ, Elvis. *Pagesos...* P. 186.

15 ACG. Fons: Pergamins del segle XIV. Capbreu de la Pabordia de Novembre (1373-1375) (19 maig 1373).

16 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 71v (4 desembre 1477).

17 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 72r (4 desembre 1477).

Can Coll de n'Horta i Can Pi, dos masos lloretencs.

Procedència: SAMLML - Fons Martínez-Planas. Data: Ca. 1900. Autoria: Emili Martínez i Passapera. CID: 510.000.700_319.016.008.

Fou especialment després de la Pesta Negra, a mitjans del segle XIV, que l'abundància de masos rònecs va afavorir la concepció del mas especialment com a unitat d'explotació i benefici econòmic més enllà d'un espai d'habitatge i d'organització familiar i social. En aquest procés hi participaren especialment els pagesos enriquits, tot i que cal afegir-hi un altre agent: els vilatans. Artesans, mercaders i gent d'altres oficis, com pescadors, començaran a guanyar interès en aquest mercat de la terra, que probablement oferiria unes perspectives d'estabilitat i prestigi superiors a les dels oficis que tenien.

Podem constatar, doncs –almenys com a hipòtesi–, que el mercat de masos responia més aviat a una voluntat d'invertir capital que no pas a un increment de l'obtenció d'aliment, que seria la funció més bàsica de la terra. Cal tenir en compte que la terra esdevingué un dels principals mitjans de producció en aquesta època. A més a més, molts cops la compravenda de masos anava lligada a l'endeutament i al crèdit. Així doncs, per tal d'assumir aquests endeutaments, o els costos que suposava l'adquisició d'un mas i la seva explotació, calia tenir un nivell adquisitiu important. Això restringia el mercat de masos a aquells sectors més benestants que, amb el temps, esdevindrien autèntics

hisendats amb diverses propietats. Tal procés queda remarcat en la condició dels compradors: molta gent no pagesa que adquireix un mas acaben abandonant –ells o els seus descendents– el seu ofici inicial i esdevenen bàsicament propietaris agrícoles, tal era la importància i l'interès d'aquests masos.

Gabriel Baell es pot emmarcar, doncs, dins aquest fenomen de la compravenda de masos. D'acord amb el que hem explicat, no sembla que aquest pescador cerqui un increment de les seves capacitats d'autoconsum amb aquest gran moviment de propietats. Tot apunta, doncs, a una possible voluntat d'inversió amb perspectives d'obtenció de beneficis econòmics.

Gabriel Baell no fou l'únic pescador lloretenc amb un mas en el seu poder. Jordi Arnau, pescador de principis del XVI també tingué, probablement, aquesta mateixa perspectiva econòmica.

A Jordi Arnau el trobem documentat ja el 1506 comprant un tros de bosc.¹⁸ No sabem quin patrimoni tenia en aquell moment, però l'incrementa el 1529 amb dos trossos més.¹⁹ Consultant el fons patrimonial de la seva família veiem com, el 1530, Jaumeta Font, propietària del mas Sureda, el

18 SAMLML – Fons Gruart Raurell. Venda d'un tros de bosc de la parròquia de Lloret signada per Melcior Botet, pagès d'aquesta parròquia, a favor de Jordi Arnau, pescador de la pobla. 1506. CID: 512.000.110._091.210.001.

19 SAMLML – Fons Gruart Raurell. Venda de dos trossos de bosc de la parròquia de Lloret signada per Segimon Flequer, pagès d'aquesta parròquia, a favor de Jordi Arnau, pescador de la mateixa parròquia. 1529. CID: 512.000.110._091.220.001

ven a carta de gràcia a Jeroni Saragossa, àlies Samasada.²⁰ Tot i així, set anys després aquest mas el té Joan Esteve, batlle del castell de Lloret, que aquest cop el ven, també a carta de gràcia, a Jordi Arnau.²¹ Finalment, uns anys més tard, Antic Font, fill de Jaumeta, lloca la venda del mas Sureda, passant definitivament a mans del pescador, que el capbreva el 1546.²² Jordi Arnau també apareix capbrevant propietats per al Vestuari de Girona el 1556.²³

Amb tot, observem un procés d'endeutament i de dificultats, que en aquest cas pateixen els Font, els quals venen el mas amb la voluntat de poder-lo recuperar –la carta de gràcia suposa un empenyorament, més que una venda, podent-se recuperar l'objecte d'aquesta pagant el que es deu. Aquest, passa per diferents mans, fins que acaba, definitivament, en mans de Jordi Arnau i la seva família. A més, resulta interessant veure com els descendents de Jordi Arnau ja no tenen l'ofici de pescador, i el canvien pel de pagès.²⁴ Actualment el mas resta dempeus sota el nom de can Gruart.

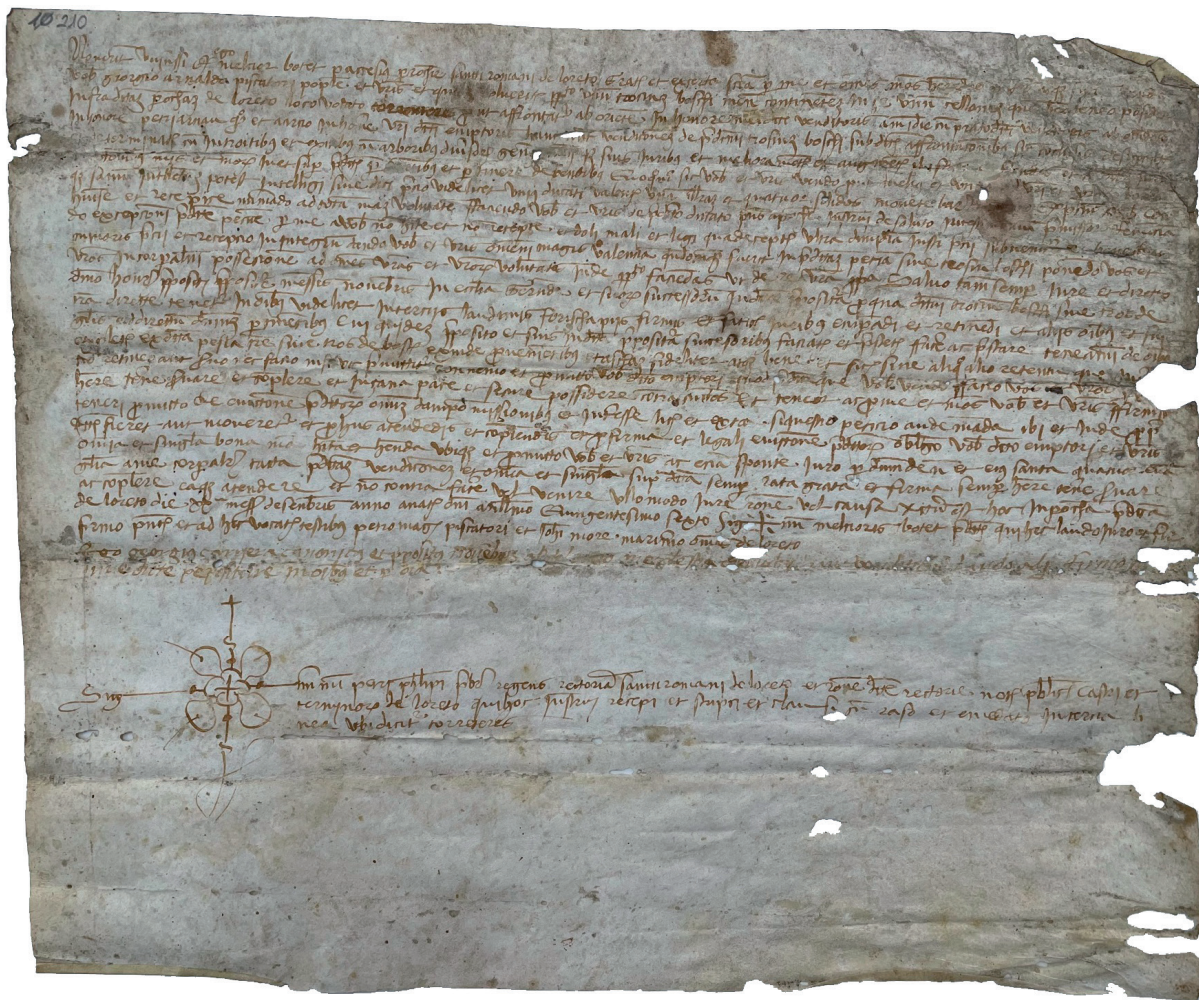
Amb tot, doncs, podem aprendre diverses coses d'aquestes dades. D'una banda, que a Lloret hi hagueren pescadors amb prou poder adquisitiu com per introduir-se en el mercat de la terra –també mariners, com Jaume Tapiola–, un mercat que ja no mirava cap a l'autoconsum –si és que mai ho va fer– sinó cap al benefici.

Aquesta participació permet deduir que l'activitat pesquera podia arribar a ser un ofici amb certes perspectives de benefici econòmic, si més no per a unes persones en concret.

A més, figures com Gabriel Baell o Jordi Arnau ens permeten apropar-nos a la concepció d'un pescador amb la vista posada en diversos fronts més enllà de les xarxes.

Així mateix, amb molta probabilitat, també ens ajuden a esbossar la figura del patró pescador medieval.

Tot plegat, doncs, petites històries que ajuden a reconstruir el passat d'aquest col·lectiu tant nostrat com és el dels pescadors. ■

Pergamí de venda d'un tros de bosc de la parròquia de Lloret propietat de Melcior Botet a favor de Jordi Arnau (1506).
 Procedència: SAMLM – Fons Gruart Raurell. CID: 512.000.110_091.210.001.

20 SAMLM – Fons Gruart Raurell. Venda a carta de gràcia del Mas Sureda i altres béns immobles de la parròquia de Lloret signada per Jaumeta Font, senyora útil i propietària del mas, a favor de Jeroni Saragossa, àlies Samasada o Sa Masada, pagès d'aquesta parròquia. 1530. CID: 512.000.110_091.204.001.

21 SAMLM – Fons Gruart Raurell. Venda a carta de gràcia del Mas Sureda de la parròquia de Lloret signada per Joan Esteve, batlle del seu castell, a favor de Jordi Arnau, pescador d'aquesta vila. 1537. CID: 512.000.110_091.209.001.

22 ACG. Fons: Repertori de la Pabordia de Novembre (8, d, 1), plec 10, foli 14.

23 ACG. Pergamins de la Pia Almoina, n. 216 (4 febrer 1552).

24 SAMLM – Fons familiar: descripció i inventari del fons. 512- Família Gruart – Raurell.